

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ ТА БІОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРИМЕНТІВ, ЯК СЕРЙОЗНОГО ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Колотуха І.О.,

Закарпатський державний університет,
кафедра міжнародного права та міжнародних відносин

Розглядається питання, пов'язане з дослідженням кримінального діяння – катування та біологічні експерименти, яке має місце під час збройного конфлікту та наслідки, які можуть наставати за його вчинення для осіб, що є учасниками збройного конфлікту. Аналізуються положення міжнародних конвенцій та статуту міжнародного кримінального суду (МКС), які містять дані склади злочинів.

Ключові слова: воєнний злочин, катування та біологічні експерименти, міжнародний кримінальний суд.

Рассматривается вопрос, связанный с исследованием уголовного деяния - пытки и биологические эксперименты, которое имеет место во время вооруженного конфликта и последствия, которые могут наступать за его совершение для лиц, участвующих в вооруженном конфликте. Анализируются положения международных конвенций и устава международного уголовного суда (МУС), содержащие данные составы преступлений.

Ключевые слова: военное преступление, пытки и биологические эксперименты, международный уголовный суд

The question related to the investigation of criminal acts - torture and biological experiment that takes place during an armed conflict and the consequences that can occur on its commitment to persons who are parties to armed conflict. Analyzed the provisions of international conventions and the Statute of the International Criminal Court (ICC), which contain such crimes.

Keywords: war crimes, torture or biological experiments, the International Criminal Court

Автор намагається розкрити положення міжнародного гуманітарного права, в рамках якого містяться склади злочинів, які є предметом даної статті.

Опрацьовувана проблематика знайшла відображення в наукових працях таких вчених, як Ж.-М. Хенкертс, Л. Досвальд-Бек, К. Алверман, К. Дерман, Б. Ролл.

Найбільш повний список діянь, що вважаються воєнними злочинами, міститься в Римському Статуті Міжнародного Кримінального Суду.

Вважається, що у статті 8 Римського Статуту відображена традиційна концепція воєнних злочинів [3, р. 294]. Якщо порівняти наведений у ній перелік з тими, що містився у ст. 6 Статуту Нюрнберзького воєнного трибуналу та статутах трибуналів ad hoc для Югославії та Руанди, то стає цілком очевидно, що процес визначення дій як воєнних злочинів отримав значний розвиток, що у свою чергу привело до їх розширеної та більш точної кваліфікації.

Серед таких серйозних порушень міжнародного права, які викликають стурбованість усього міжнародного співтовариства, можемо виділити і такі склади злочинів, як «Катування та негуманне поводження», та Проведення медичних та біологічних експериментів.

Катування та негуманне поводження. Цей злочин передбачає, що суб'єкт злочину заподіяв сильний фізичний чи психічний біль або страждання одному чи декільком особам. Причому такий біль або страждання заподіювалися з метою отримання інформації, покарання, залякування або примусу, або ж з якої-небудь причини дискримінаційного характеру. Жертва такого злочину знаходилася під захистом Женевських конвенцій 1949 року і суб'єкт злочину усвідомлював цю обставину. Слід також зазначити, що для характеристики цього злочину використовуються деякі ознаки, закріплені в Конвенції проти катування і

іншого жорстокого, нелюдського чи принижуючого гідність видів поводження і покарання 1984 року [5, р. 29]. Так, у статуті МКС та в Елементах злочину міститься посилання на те, що заподіювана біль чи страждання мають бути сильними, що свідчить про те, що даний елемент злочину є обов'язковим і характеризує його тяжкість. В той же час суб'єктами злочину, передбаченого Статутом МКС, є лише учасники збройного конфлікту, а вищеназвана Конвенція встановлює, що суб'єкт – це завжди особа, наділена владою держава, яка діє в офіційному статусі (або злочин вчиняється за наказом чи з відома такої особи). Заборона катування та негуманного поводження передбачена ст. 12, ч. 2 та ст. 50 ЖК I, ст. 12, ч. 2 та ст. 51 ЖК II, ст. 17, ч. 4, ст. 87, ч. 3, ст. 89 та ст. 130 ЖК III, ст. 32 та 147 ЖК IV, а також ст. 75 п. 2 ДП I та ст. 4 п. 2 ДП II.

Судова практика та існуючі норми міжнародного гуманітарного права до цього виду злочинів відносять вчинення таких дій:

катування та негуманне поводження вчинене як під час міжнародного, так і неміжнародного збройного конфлікту (ст. 8 (2)(b)(ii) та ст. 8 (2)(c)(ii) Римського Статуту);

завдання сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю. (ст. 8 (2)(b)(iii) та ст. 8 (2)(e)(xi) Римського Статуту);

катування партизанів і жорстоке поводження з ними (справа Кнайста) [2, р. 507-508];

катування, жорстоке поводження з військовополоненими або відсутність відпочинку, недотримання мінімальних умов для підтримки здоров'я полонених, створення нелюдських умов утримування військовополонених;

неприйняття заходів для забезпечення необхідного медичного обслуговування в таборі для інтернованих;

відмова полоненому, присудженому до страти, у наданні духовної допомоги пастора або священнослужителя іншої конфесії (справа Зульке) [4, р. 139-150];

Проведення медичних та біологічних експериментів. Цей злочин полягає в тому, що суб'єкт злочину проводив над одним або декількома особами біологічні експерименти, а отже посягав на здоров'я та фізичну недоторканність таких осіб. При цьому експеримент повинен проводитися не в лікувальних цілях, не бути виправданим медичними міркуваннями та не проводитися в інтересах такої особи, а його наслідки повинні створювати серйозну загрозу фізичному чи психічному здоров'ю або цілісності такої особи. Цікавим є той факт, що Додатковий протокол I 1977 року містить дещо ширше формулювання цього складу злочину, оскільки говорить не лише про біологічні але й медичні експерименти, хоча в даний час ці категорії отожднюють. Пункт 2 статті 11 цього документу визначає його як будь-які умисні дії сторони, яка знаходиться в конфлікті, у відношенні підзахисної особи (в тому числі пересадку органів і навіть здачу крові або шкіри з метою переливання чи пересадки), якщо така дія невмотивована станом пацієнта, суперечить медичним нормам, які діють в цій державі та створює серйозну загрозу для здоров'я особи, її фізичної та психічної недоторканності. При

цьому не має значення, навіть той факт, що така особа засуджена до смертної кари, навіть у випадку, що вона добровільно на це погоджується [1, с. 411].

Дане формулювання передбачає порушення ст. 50 ЖК I, ст. 51 ЖК II ст.. 130 ЖК III ст. 147 ЖК IV, а також п. 2 ст. 11 ДП I. Подібна заборона також міститься у п. 2а ст. 22 Проекту кодексу злочинів проти миру та безпеки людства.

Поняття «воєнний злочин» є збірним і охоплює близько сотні окремих злочинів. Кожен з зазначених злочинів має свій склад. Проте, на сьогоднішній день відсутній єдиний перелік таких злочинів. Це є наслідком відсутності єдиного документу, який би визнавав перелік дій, які є злочинами. Така дефрагментація значно ускладнює застосування норм про кримінальну відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного права.

Найбільш повний перелік воєнних злочинів міститься в Римському Статуті Міжнародного Кримінального Суду 1998 року. Проте навіть цей перелік не є повним. До нього не увійшли деякі склади злочинів, які можна вважати звичаєвими.

Затвердження вищевказаних складів воєнних злочинів в статуті МКС дає надію, що міжнародна спільнота буде більш результативно реагувати на будь-які прояви даних злочинів, вчинених під час збройного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Обычное международное гуманитарное право: / Ж.-М. Хенкергс, Л. Досвальд-Бек, К. Алверман, К. Дерман, Б. Ролл ; пер. с англ. – М. : Межунар. комитет Красного Креста, 2006. – Т. 1 : Нормы. – 818 с.
2. International Law Reports. T. 13 : 1951 / ed. by E. Lauterpacht. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 452 p.
3. Jescheck H. H. War Crimes / H. H. Jescheck // Encyclopedia of Public International Law. – Vol. 4. – P. 294.
4. Law reports of trials of war criminals / United Nations War Crimes Commission. – Wm. S. Hein Publishing, 1997. – 170 p.
5. Viljoen F. The Role of the Law in Post-traumatised Societies: Addressing gross human rights violations in Rwanda / Frans Viljoen. – De Iure, 1997. – 270 p.